

Mediakasvatus, muutos ja osallisuus – työryhmä, MEVI2016

Työryhmän vetäjinä toimivat professori Sirkku Kotilainen, Tampereen yliopistosta, yliopistonlehtori Mari Maasilta Lapin yliopistosta ja tutkija Mari Pienimäki Tampereen yliopistosta.

SEMINAARIHUONE B327

Perjantai 8.4. 14.00 - 15.30 (90 min)

Lauri Palsa

Sirkku Kotilainen ja Mari Pienimäki

Jetta Huttunen

Lauantai 9.4. 9.30 - 10.30 (60 min)

Saara Pääjärvi

Suvi Törrönen

Lauantai 9.4. 10.45 - 12.00 (75 min)

Mari Maasilta, Päivi Rasi ja Heli Ruokamo

Minna Koponen ja Sirkku Kotilainen

Toimintatutkimus mediakasvatuksen kehittämisestä

Lauri Palsa

Projektitutkija, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

KM, Jatko-opiskelija, Lapin yliopisto

Teknologinen kehitys, globalisaatio ja medioituminen ovat tuoneet muutoksia yhteiskunnan lisäksi yksilön elämän eri osa-alueille (Seppänen & Väliaverron 2012). Maailmanlaajuisten ja kansallisten kehityskulkujen myötä Suomessa toteutettava mediakasvatus on jatkuvien muutosten edessä.

Mediakasvatuksen edistäminen, sen toteuttaminen, tavoitteet ja keinot herättävät kysymyksiä, joista on tärkeä käydä keskustelua eri toimijoiden kesken.

Mediakasvatusta edistetään ja toteutetaan Suomessa laaja-alaisesti useiden eri toimijoiden puolesta useilla eri aloilla (ks. esim. Palsa, Pääjärvi, Tossavainen & Pekkala 2014; Lundvall & Andersson 2012; Kuukka 2008; Kupiainen, Sintonen & Suoranta 2007). Yksi konkreettisista mediakasvatusta edistävästä keinoista on valtakunnallisesti vietettävä aiheeseen keskittyvä teemaviikko,

Mediataitoviikko (media literacy week). Vuonna 2016 neljättä kertaa järjestettävään teemaviikkoon ilmoittautui mukaan yli 1900 toimijaa eri puolelta Suomea. Mukana mediataitoviikossa on muun muassa kouluja, kirjastoja, päiväkoteja sekä nuorisoalan toimijoita.

Mediataitoviikkoa koordinoi Kansallisen audiovisuaalisen instituutin (KAVI) Mediakasvatus- ja kuvaohjelmayksikkö (MEKU). Mediataitoviikko suunnitellaan ja valmistellaan yhteistyössä kymmenien alueellisesti ja valtakunnallisesti toimivien organisaatioiden kesken. Mediataitoviikon yhteistyökumppaneina on organisaatioita niin julkiselta-, yksityiseltä kuin kolmanneltakin sektorilta. Konferenssiesityksessä avataan parhaillaan käynnissä olevaa toimintatutkimusta, jonka keskiössä on Mediataitoviikon arvioinnin lisäksi sen kehittäminen palvelumuotoilun keinoin. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota Mediataitoviikon toteuttamiseen paikallisella tasolla sekä poikkisektoriaaliseen yhteistyöhön sitä valmisteltaessa. Tutkimuksen tavoitteena on toiminnan kehittämisen lisäksi rakentaa uutta tietoa mediakasvatuksen paikallisesta toteuttamisesta sekä eri sektoreilla toimivien organisaatioiden välisestä yhteistyöstä mediakasvatuksen kentällä. Esityksessä avataan tutkimuksen tavoitteita, menetelmiä sekä hahmotellaan alustavia tuloksia. Esityksessä pyritään herättämään keskustelua mediakasvatuksen edistämisestä ja sen keinoista.

Asiasanat: mediakasvatus, toimintatutkimus, mediataitoviikko, palvelumuotoilu

Nuorten julkinen osallistuminen tutkimuksessa eettisestä näkökulmasta

Sirkku Kotilainen ja Mari Pienimäki / Tampereen yliopisto, CMT

Omien mediateosten, kuten valokuvien ja videoiden, julkaiseminen sosiaalisessa mediassa on arkipäivää nuorille. Osallistavalla mediakasvatus (esim. Jenkins ym. 2009), omien teosten tekeminen ja julkaiseminen siirtyvät luontevasti myös osaksi mediakasvatustutkimusta, kuten toteuttamassamme Nuoret estradille: toimijaksi monilukutaidolla -hankkeessa.

Nuoret estradille on toimintatutkimus, joka fokusoi 15–20-vuotiaisiin peruskoulun ja toisen asteen nivelvaiheessa oleviin nuoriin vaarassa jäädä koulutuksen ulkopuolelle, kuten maahanmuuttajiin ja työttömiin. Tutkimuksen päätavoite on kehittää pedagogiikkaa tukemaan nuoria medialukutaidoissa ja julkisessa osallistumisessa. Lisäksi nuoret otetaan mukaan kansatutkijoiksi, esimerkiksi haastattelemaan toisiansa. Tutkimuksen aineisto perustuu kuuteen ympäri Suomea järjestettävään nuorten mediatyöpajaan, joissa nuoria rohkaistaan tuottamaan mediateoksia (esim. valokuvia, video, näytelmä) ja julkaisemaan teoksensa sosiaalisessa mediassa ja valtamediassa. Tutkimusta tuottavat hankkeessa maisteri- ja jatko-opiskelijat sekä post doc-tutkijat lähestyen

tutkimuskysymyksiä niin nuorisotyön, mediakasvatustutkimuksen, kasvatustieteen kuin kriittisen pedagogiikan näkökulmista.

Nuorten julkinen toiminta Nuoret estradille -työpajoissa on nostanut esille monia eettisiä kysymyksiä, jotka kietoutuvat pitkälti suojelemisen ja valtautumisen problematiikan ympärille koskien muun muassa tutkimusetiikan vaatimusta anonymiteettistä, luottamuksellisuudesta ja ristiriitaa esimerkiksi lakien kanssa (esim. sananvapaus, tekijänoikeudet). Näitä eettisiä kysymyksiä voidaan tarkastella osaltaan tutkimuksen tuloksina, joista haluamme herättää keskustelua erityisesti suhteessa lasten ja nuorten tutkimuksen etiikkaan (esim. Nieminen 2010) sosiaalisen median aikakaudella.

Omaehtoisuus nuorten elokuvatuotannossa

Jetta Huttunen / Jyväskylän yliopisto, Nykykulttuurin tutkimuskeskus

Nuorilla on yhä enemmän mahdollisuuksia harrastaa elokuvaa niin katsojana kuin tekijänäkin. Digitaalinen teknologia ja netin jakelukanavat tarjoavat nuorille tien omaehtoisen elokuvatuotannon pariin. Digitaalinen toimintaympäristö lataa haasteita mediakasvatukselle, kun se kohdistaa lapsiin ja nuoriin uudenlaisia mediataitovaatimuksia (Audiovisuaalinen kulttuuri digitaalisessa ympäristössä 2012, 40). Toisaalta nuorten luova toiminta voi edistää luovaa taloutta ja sen uusia muotoja (Kuusela 2014, 101).

Elokvakasvatuksen näkökulmasta on kiinnostavaa miten nuoret ottavat haltuun audiovisuaalisten sisältöjen itse tekemisen. Millaisia käsityksiä heillä on teosten tuotannosta ja miten he soveltavat sitä omaan toimintaansa? Onko elokuvien sisällöllinen kategorisointi vaikkapa genreihin heille tuttua ja käyttävätkö he tätä hyväksi omissa tekemisessään. Millaisia mediataitoja nuorilla on: miten mediakriittisyys ja kyky reflektoida omaa tuotantoa suhteessa valtamediaan ilmenee? (Kovanen & työryhmä 2013, 14)

Järjestän Torniossa talvella 2016 elokuvatyöpajan 15-17 -vuotiaille nuorille. Työpaja järjestetään yhteistyössä Tornion nuorisotoimen Nuorisotiedotuspiste Aaltosen kanssa. Työpajassa nuoret toteuttavat omaehtoisen mediatuotantoprojektin, eli tuottavat video- tai lyhytelokuvateoksen, joka julkaistaan yhteistyössä alueen valtamedian toimijoiden kanssa (Pohjolan Sanomat, YLE). Työpaja on osa väitöskirjatutkimustani ”Omaehtoinen elokuvatuotanto kulttuurituotantona ja osallistumisen muotona” ja linkittyy Tampereen yliopiston ”Nuoret estradille” –hankkeeseen.

(http://www.uta.fi/cmt/tutkimus/nuoret_estradille.html)

Konferenssiesitelmässäni käsittelen havaintojani työpajasta erityisesti omaehtoisuuden käsitteen kautta. Tarkastelen myös nuorten mediataitoja suhteessa elokuvatuotantoon. Omaehtoisuus vaatii tarkastelemaan myös työpajan ohjaajan asemaa ja tutkimusmenetelmiä kriittisesti – miten ohjata toimintaa niin että antaa tilaa nuorten omaehtoisuudelle? Sovellan tutkimukseeni kehittävän toiminnan tutkimuksen keinoja, jossa suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi saavat näkyviin omaehtoisuuden ytimen (Boog W.M. Ben 2003, 435).
Tutkimukseni tavoitteena on nuorten yhteiskunnallisen osallisuuden kehittäminen ja nuorten omaehtoisen mediatoimijuuden edistäminen.

Kohti hyvää medialukutaitoa – katsaus suomalaiseen mediakasvatustyöhön 2013-2015

Saara Pääjärvi

Erityisasiantuntija, Kansallinen audiovisuaalinen instituutti

KM, jatko-opiskelija, Tampereen yliopisto

saara.paajarvi@kavi.fi

Suomalainen mediakasvatus on monipuolista ja sitä toteutetaan aktiivisesti kaikilla yhteiskunnan sektoreilla (Lundvall & Andersson 2012; Palsa, Pääjärvi, Tossavainen & Pekkala 2014).

Medialukutaidon edistäminen on Suomessa myös huomioitu kansainvälisesti vertaillen kattavasti erilaisilla valtiollisen tason linjauksissa (Dunås 2013).

Opetus- ja kulttuuriministeriö laati vuonna 2013 laaja-alaisessa yhteistyössä mediakasvatuskentän toimijoiden kanssa erityiset kulttuuripoliittiset suuntaviivat hyvän medialukutaidon edistämiseksi.

Hyvä medialukutaito 2013-2016 -suuntaviivat hahmottelivat suomalaisen mediakasvatuksen toivottavia kehityskulkuja. Asiakirjassa asetettiin mediakasvatukselle neljä ylätasoa tavoitetta: 1) Suomessa toteutetaan laadukasta, lapsi- ja nuorilähtöistä arjen mediakasvatusta, 2) Lainsäädännön, rahoituksen sekä kansallisen ja kuntatason ohjauksen mahdollistamin keinoin turvataan kestävätkä rakenteet hyvän medialukutaidon edistämiseksi, 3) Mediakasvatuksen toiminnot ja eri toimijat profiloituvat, verkostot vahvistuvat ja alueelle syntyy uusia kumppanuuksia ja 4) Suomi on mediakasvatuksen aktiivinen globaali toimija.

Vuonna 2015 Kansallinen audiovisuaalinen instituutti toteutti mediakasvatuskentän toimijoille suunnatun kyselyn selvittääkseen, millaista Hyvä medialukutaito -suuntaviivojen mukaista mediakasvatustyötä on asiakirjan julkaisemisen jälkeen tehty. Kyselyyn vastasi yli 30 Suomessa mediakasvatusta toteuttavaa organisaatiota.

Esityksessä käsitellään kyselyn vastauksia suhteessa Hyvä medialukutaito -asiakirjassa esitettyihin tavoitteisiin. Onko mediakasvatus ollut vastausten perusteella yhtä laajaa ja monipuolista kuin suuntaviivoja hahmoteltaessa on toivottu? Mitkä vaikuttavat olevan suomalaisen mediakasvatustyön yleisimpiä toimenpiteitä ja kohderyhmiä, ja millaisia ovat katvealueet? Tavoitteena on myös herättää keskustelua suomalaisen mediakasvatustyön tulevaisuuden suunnista vuoden 2016 jälkeen.

Asiasanat: mediakasvatus, medialukutaito, kulttuuripolitiikka

Mediaosallistuminen ammatillisiin opintoihin valmentavassa koulutuksessa

Suvi Törrönen

Väitöskirjatutkija / TaY, CMT

Väitöskirjatutkimukseni käsittelee ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaan koulutukseen (VALMA) osallistuvien nuorten mediasuhteita mediaosallistuminen näkökulmasta. Kuinka VALMA-opiskelijoiden mediaosallistumisen mahdollisuudet ja ehdot rakentuvat koulutuksen käytännöissä? Mediaosallistuminen tarkoittaa tässä mediakasvatuksen pedagogista tavoitetta kasvattaa nuoresta mediajulkisuuteen asettuva, ympäristöään muokkaamaan pyrkivä kansalainen, joka toimii julkison toimijaroolissa (Kotilainen & Rantala 2008, 28, 70–73; Kupiainen & Sintonen 2009; Stark & Lunt 2012; Ridell 2006; vrt. Carpentier 2011, 65-71).

Tutkimukseni tuottaa tietoa kontekstissa, jossa mediakasvatuksella ei ole vakiintunutta sijaa. VALMA on peruskoulun ja toisen asteen välisen nivelvaiheen koulutusta, joka ei johda tutkintoon. Se on tarkoitettu syrjäytymisvaarassa oleville nuorille, maahanmuuttajataustaisille nuorille sekä koulutuksen ulkopuolella oleville aikuisille. VALMA pyrkii lisäämään nuorten opiskeluvalmiuksia ja arjen taitoja. Mediakasvatuksen mediaosallistumisen tavoite tulee jossain määrin ilmi VALMA--koulutuksen opetussuunnitelmien perusteissa (OPH 2015).

Mediakasvatuksella ei kuitenkaan ole merkittävää jalansijaa nivelvaiheen koulutusta ohjaavissa dokumenteissa (ks. myös mediakasvatuksesta ammatillisessa koulutuksessa Kilpelä 2011).

Väitös tuottaa tietoa vähän tutkitusta toimijaryhmästä. VALMA-opiskelijat ovat yhteiskunnallisen tasa-arvon näkökulmasta keskeinen ja ajankohtainen toimijaryhmä. Nivelvaiheen elämänvaihe on haastava, ja opiskelijoilla on usein oppimisen tai elämänhallinnan ongelmia. Suomalainen mediakasvatustutkimus ei ole keskittynyt VALMA-opiskelijoihin (Pekkala ym. 2013, 24). Nuorten

mediasuhteita on käsitelty peruskoulussa (Kupiainen 2013), ammattikoulussa (Kilpelä 2011; 2012) ja nuorisotyössä (Kotilainen & Rantala 2008).

Medioitumiseksi kutsuttu painopisteen siirtymä joukkoviestinnästä verkkoviestintään vaatii mediatutkimusta tarkastelemaan ihmisten mediavälitteisen toiminnan muotoja empiirisesti (Ampuja ym. 2014). Teoreettisen selitysvoiman lisäämiseksi käsittelenkin toimijarooleja, joihin VALMA-opiskelijat asettuvat mediakäytön arjessa. Keskityn yleisön, julkison ja käyttäjän toimijarooleihin. Tässä tutkimuksessa mediakasvatuksen pedagoginen osallisuustavoite vastaa julkison toimijaroolia. Julkisuus syntyy suhteessa yleisön ja käyttäjän toimijarooleihin (Ridell 2006; vrt. Carpentier 2011, 65–71). Tarkennan toimijaroolien eroja, mikä avaa mediavälitteisen toiminnan luonnetta ja selittää medioitumisen seurauksia.

Tuotan etnografisen tutkimusaineiston Tampereen seudun ammattiopiston VALMA-koulutuksessa lukukaudella 2016-2017. Aineisto sisältää osallistuvaa havainnointia, teemahaastatteluja sekä mediataitokyselyn. Tarkastelen opiskelijoiden mediasuhteita kokemuksina. Ne rakentuvat koulutuksen

käytännöissä suhteessa nuorten kulttuurisiin, sosiaalisiin ja taloudellisiin edellytyksiin (Gordon 2010, 29–31; McNay 2004, 178–180). VALMA---opiskelijat ovat osa nuorten joukkoa, joista käytävä syrjäytymiskeskustelu ilmentää yhteiskuntaluokkaa, sukupuolta ja etnisyyttä koskevia ristivetoja. VALMA---koulutus tarkoittaakin tässä tutkimuksessa rakenteita ja käytäntöjä, joissa tuotetaan, uusinnetaan ja haastetaan erontekoja. (Lahelma 2014; Tolonen 2008; Skeggs 2004.)

Kohti kulttuurisesti inklusiivista ja tiederajat ylittävää mediakasvatuksen opetussuunnitelmaa

Mari Maasilta, Päivi Rasi ja Heli Ruokamo

Lapin yliopisto, Mediapedagogiikkakeskus

Suomalainen yliopistollinen mediakasvatus on viime vuosina kansainvälistynyt. Lapin yliopiston kansainvälinen mediakasvatuksen maisteriohjelma perustettiin vuonna 2010 ja Tampereen yliopistossa vastaava mediakasvatusohjelma aloitti syksyllä 2015. Molemmissa yliopistoissa opiskelijat näihin maisteriohjelmiin tulevat pääasiassa Suomen ja Euroopan ulkopuolelta, pääasiassa Aasian maista.

Mediakasvatuksen kansainvälistyminen tuo uusia haasteita opetussuunnitelmien ja oppimisympäristöjen kehittämiseksi. Tässä tutkimuksessa analysoimme mediakasvatuksen opetussuunnitelmaa kulttuurisen inklusion ja tiederajat ylittävän yhteistyön näkökulmista.

Kulttuurisella inklusiolla ymmärrämme sitä, miten opetussuunnitelma vastaa erilaisista kulttuurisista taustoista tulevien opiskelijoiden kokemusmaailmaa ja palvelee heidän tarpeitaan. Tiederajat ylittävällä mediakasvatuksella haluamme kiinnittää huomiota mediakasvatuksen erityisyyteen monitieteisenä, tiederajat ylittävänä ja läpäisevänä oppiaineena. Mediakasvatus on perinteisesti ymmärretty monitieteiseksi tieteenalaksi, joka kiinnittyy kasvatustieteisiin, kulttuuri- ja humanistisiin tieteisiin sekä yhteiskuntatieteisiin. Monitieteiset (multidisciplinary) oppimisyhteisöt hyötyvät toinen toistensa asiantuntemuksesta, mutta eivät välttämättä tuota kumuloituvaa uutta tietoa ja synergistä yhteistyötä samalla tavoin kuin tieteiden välinen (interdisciplinary) ja tiederajat ylittävä ja läpäisevä (transdisciplinary) yhteistyö. (Ruokamo & Tella 2005)

Analysoimme tutkimuksessamme Lapin yliopiston kansainvälisen mediakasvatuksen maisteriohjelman syksyllä 2015 voimaan tullutta opetussuunnitelmaa. Vertaamme sitä edelliseen vuosien 2012-2014 opetussuunnitelmaan, jossa kansainvälisyys aiemman tutkimuksen (Rasi, Hautakangas & Väyrynen, 2014) mukaan merkitsi englanninkielisen ja anglo-amerikkalaisen mediakasvatustutkimukseen korostumista. Aiempi tutkimus osoitti lisäksi tarpeen tukea niin pedagogiikan kuin opetussuunnitelmankin tasolla opiskelijoiden keskinäistä vuorovaikutusta sekä vuorovaikutusta yliopiston ulkopuolisten toimijoiden kanssa.

Kohti transkulttuurista mediaosaamista korkeakouluopetuksessa

Minna Koponen ja Sirkku Kotilainen

Tampereen yliopisto

yhteyshenkilö: minna.koponen@saimia.fi

Langattomat yhteydet yhdistävät ihmisiä nopeasti, ja ne tarjoavat yhteisöjä yli kansallisten rajojen. Globaali tiedonvälitys vaatii osallistujiltaan taitoja, erityisesti aiempaa kulttuurisensitiivisempää mediaosaamista. Paitsi tiedonvälitys, myös korkeakoulutus on kansainvälistynyt viime vuosina nopeasti: transnationaalisuus korostuu kulttuurien ylikansallisina kohtaamisina yhä useammin myös verkko-opiskelussa. Osallisuuden kulttuuri tarjoaa mahdollisuuden kulttuuriosaamisen kehittymiselle uusissa mediaympäristöissä, ja siirtää huomion yksilöllisestä taidosta yhteisölliseen osaamiseen. Miten siis rakentaa ja tukea osaamisen kehittymistä ylikulttuurisissa oppimisyhteisöissä, joissa voi olla opiskelijoita eri puolilta maapalloa? Millaista transkulttuurista mediakompetenssia tarvittaisiin?

Esittelemme toimintatutkimusta, jossa etsimme vastauksia näihin kysymyksiin opettajina käynnissä olevassa Erasmus+ -hankkeessa (eMel.org). Osana hanketta toteutettiin 5 opintopisteen laajuinen maisterikurssi kuluvan lukuvuoden aikana otsikolla ”Transcultural perspectives in media education”. Kurssin aikana tulevien mediakasvattajien oli tarkoitus perehtyä aiheeseen ja oppia myös joitakin pedagogisia työtapoja nuorten ja aikuisten koulutukseen.

Kurssille ja tutkimukseen osallistui 16 Tampereen yliopiston ensimmäisen vuoden kansainvälistä mediakasvatuksen maisteriopiskelijaa. Aineisto pohjautuu projektin verkko-oppimisympäristön materiaaliin (Moodle, Google Drive, Facebook) ja kerättyihin opiskelijoiden narratiivisiin tuotoksiin kurssin aikana. Esittelemme alustavia tuloksia suhteessa analyysikehykseen, jota olemme rakentaneet nivomalla yhteen kulttuurienvälistä, ylikulttuurista ja medialukutaitoja.

Avainsanat: mediakompetenssi, mediaosaaminen, monilukutaito, osallisuuden kulttuuri, transkulttuurinen osaaminen

Loppukeskustelu (15 min)